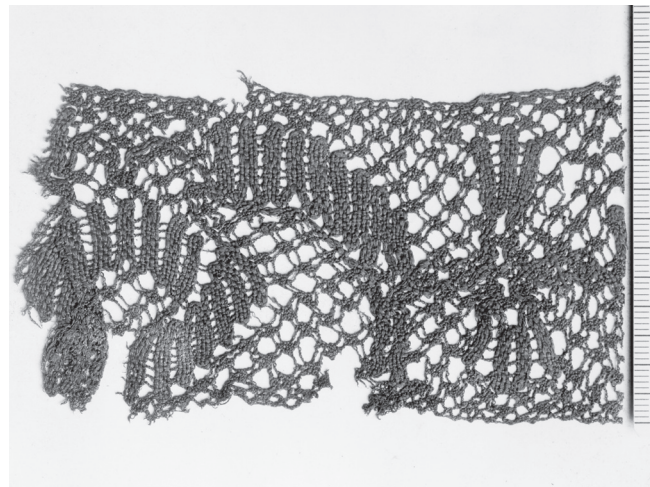

Rekonstrukcija čipke iz grobnice družine Valvasor.
Foto: Arhiv Čipkarske šole Idrija, Idrija, 2010

Čipka iz grobnice družine Valvasor.
Foto: Tomaž Lauko, Ljubljana, 2000

ČIPKARSKA ŠOLA IDRIJA – OSREDNJA NOSILKA OHRANJANJA, PRENAŠANJA IN RAZVIJANJA ZNANJA KLEKLJANJA V SLOVENIJI

Prva čipkarska šola v Sloveniji je med letoma 1763 in 1768 delovala v Ljubljani. Čipkarska šola v Idriji je bila ustanovljena leta 1876 po dekretu tedanje cesarsko-kraljeve oblasti na Dunaju in od takrat neprekinjeno deluje. Leta 1976 je bila priključena Gimnaziji Jurija Vege Idrija in danes deluje kot njena notranja organizacijska enota. Tako kot v preteklosti tudi danes v Čipkarski šoli Idrija konstantno skrbimo za ohranjanje, prenos in razvijanje znanja klekljanja. Poleg čipkarske šole v Idriji v Sloveniji delujeta še dve manjši čipkarski šoli, in sicer v Železnikih in Žireh. Zadnjih nekaj let se v Čipkarski šoli Idrija letno izobražuje okoli 400 otrok in mladih ter preko 200 odraslih zainteresiranih posameznikov, na šolski razstavi klekljanih čipk pa beležimo tudi odmevno število domačih in tujih obiskovalcev.

Glavno področje delovanja Čipkarske šole Idrija je izvajanje izobraževanj s področja klekljanja. Najobsežnejši del v tem okviru je namenjen programu Čipkarske šole Idrija za otroke in mladino. V program je letno vključenih preko 400 otrok v starosti od 6 do 18 let. Izobraževanje poteka po učnem načrtu, ki ga sestavljajo trije predmeti: praktični pouk klekljanja, tehnike klekljanja in risanje vzorcev za klekljanje. Pri praktičnem pouku učenke in učenci klekljajo čipke po vzorcih iz šolske zbirke vzorcev ali pa tudi po svojih lastnih vzorcih, ki jih narišejo pri predmetu risanje vzorcev za klekljanje. Teoretični predmet tehnike klekljanja je namenjen seznanjanju z mednarodno barvno skalo, to je z mednarodno uveljavljenim načinom risanja načrtov za klekljanje. Predmetnik dopolnjujejo še različne priložnostne dodatne dejavnosti, največkrat promocijske narave, ob strokovnih dogodkih v okviru Festivala idrijske čipke ali ob drugih priložnostih.

Za odrasle izvajamo 30-urni tematski tečaj klekljanja, zelo priljubljene so tudi enodnevne delavnice klekljanja, npr. velikonočna, novoletna in delavnica v okviru Festivala idrijske čipke. Leta 2005 smo uvedli program čipkarske šole za odrasle.

V šoli skrbimo za dobro založeno knjižnico strokovne literature, ki jo glede na zmožnosti redno dopolnjujemo. Zaposleni strokovni delavci na šoli tudi sami izdajamo strokovno literaturo o klekljanju.

Za obstoj šole je poleg izobraževanja pomemben tudi tržno usmerjen program. Ta posega na področje trženja visoko kakovostnih klekljanih čipk in izdelkov s čipkami, trženja strokovne literature ter t. i. turističnega programa, s katerim dopolnjujemo turistično ponudbo v Idriji. Trženje čipk smatramo kot pomembno dejavnost za obstoj klekljarstva; dokler se bodo čipke prodajale, bomo potrebovali klekljarice. Čipke iz tržnega programa Čipkarske šole Idrija nosijo oznako »Rokodelstvo Art&Craft Slovenija« in ustrezajo kriterijem označbe geografskega porekla idrijska čipka.

Promocijo delovanja šole izvajamo na lokalnem območju z rednimi promocijskimi dejavnostmi v okviru dneva odprtih vrat ali v okviru Festivala idrijske čipke ter ob različnih priložnostih na prireditvah v Sloveniji.

V mednarodnem merilu sta promocija in hkrati tudi strokovno sodelovanje usmerjena na sodelovanje na različnih strokovnih dogodkih po evropskih klekljarskih centrih, sodelovanje v mednarodnih projektih, sofinanciranih od evropske skupnosti, ter udeležbo na svetovnih čipkarskih kongresih v organizaciji svetovne organizacije za šivano in klekljano čipko OIDFA (L'Organisation Internationale de la Dentelle au Fuseau et à l'Aiguille).

Zanimivo dejstvo je, da je devet zaposlenih v Čipkarski šoli Idrija ob svojem rednem delu med letoma 1999 in 2010 uspešno izvedlo še devet mednarodnih projektov, v katerih je šola sodelovala kot partnerka ali kot koordinatorka projekta. Zlasti odmeven je bil zadnji mednarodni projekt »Čipka, razkošje ali priložnost«, ki je leta 2011 prejel tudi nacionalno nagrado Jabolko

* Metka Fortuna, prof. razrednega pouka, vodja Čipkarske šole Idrija, Gimnazija Jurija Vege Idrija, Čipkarska šola Idrija, 5280 Idrija, Prelovčeva 2, E-naslov: metka@cipkarskasola.si

kakovosti. V projektu je sodelovalo šest evropskih klekljarskih centrov, poleg koordinatorke, Čipkarske šole Idrija, ki je v projektu sodelovala s pridruženim partnerjem Modni studio Mojca Celin, še klekljarski centri iz Italije, Španije, Belgije, Nemčije in z Malte. Glavna projektna aktivnost je bila rekonstrukcija 18 primerov oblačil iz različnih časovnih obdobj pred prvo svetovno vojno, ki so jih krasile ročno klekljane ali šivane čipke. Za Čipkarsko šolo Idrija ima projekt še posebej veliko dodano vrednost, saj smo v okviru projektnih aktivnosti rekonstruirali najstarejšo ohranjeno ročno klekljano čipko v Sloveniji. To je svilena klekljana čipka, ki je nastala okoli leta 1693 in je bila najdena v grobnici družine Valvasor v Mediji.

Delovanje čipkarske šole v Idriji spada med aktivnosti, ki bodo omogočile, da Idrija postane eden od 13 regionalnih središč domače in umetnostne obrti (DUO). Treba pa je poudariti, da je delovanje šole vpeto med aktivnosti strategije razvoja občine Idrija, kjer ima čipka pomembno vlogo, potekajo pa ob podpori idrijskega občinskega vodstva in idrijskega gospodarstva ter združujejo štiri stebre idrijske čipke. To so Čipkarska šola Idrija, Mestni muzej Idrija, Društvo klekljaric idrijske čipke in Festival idrijske čipke.

Prav posebna priložnost za vse, ki se v Sloveniji na različne načine ukvarjamo s čipko, pa bo leta 2016, ko bo v Ljubljani svetovni čipkarski kongres mednarodne organizacije za šivano in klekljano čipko OIDFA.

Center DUO v Idriji še ni ustanovljen, je pa leta 2011 v okviru javnega zavoda Center za idrijsko dediščino začel delati Center idrijske čipke (CIČ). Njegovo temeljno poslanstvo je povezovanje stebrov idrijske čipke in promocija čipk tako na lokalni kot mednarodni ravni. Program dela CIČ je v postopku usklajevanja z vsemi stebri in Občino Idrija kot ustanoviteljem, vključuje pa tekoče delo na področju podeljevanja certifikatov za geografsko označbo porekla blaga idrijska čipka ter vpeljave nadzora nad podeljenimi certifikati, koordinacije sodelovanja med študentkami oblikovanja tekstilij in oblačil Naravoslovnotehniške fakultete Univerze v Ljubljani in Društvom klekljaric idrijske čipke ter koordinacije sodelovanja med stebri idrijske čipke in njihovim enotnim zastopanjem. Med prioritetskimi nalogami CIČ bodo tudi promocija čipk med mladimi ter širše promocijske aktivnosti za popularizacijo čipke in izdelkov (klasičnih in modernih) v lokalnem in mednarodnem prostoru.

PLETARSKA IN LONČARSKA ŠOLA V ROKODELSKEM CENTRU RIBNICA

O ustanovitvi Rokodelskega centra Ribnica, javnem zavodu za rokodelstvo, muzejsko in galerijsko dejavnost je v *Glasniku SED* pisala že direktorica, Polona Rigler Grm (2011: 83–84). Tokrat na kratko predstavljamo svoje poslanstvo, poudarjamo pa dve med temeljnimi andragoškim aktivnostmi, pletarsko in lončarsko šolo.

Enota za rokodelstvo zbirko suhe robe in lončarstva razstavlja na stalni razstavi z naslovom *V korak s časom*. Predstavljeni izdelki so s pridobljeno geografsko označbo Ribniška suha roba dokumentirani in popisani ter so trenutno v postopku računalniške obdelave z informacijskim sistemom Galis za vodenje muzejske dokumentacije. Naj dodam, da razstava ni usklajena s sodobnimi strokovnimi usmeritvami in potrebuje dopolnitev.

Enota za rokodelstvo svoje pedagoške in andragoške programe (tehniške in projektne dneve, prikaze, tečaje) izvaja v za to primernih prostorih, po zastavljenem programu pa v opremljeni suhorobarski in lončarski delavnici prikazuje tudi suhorobarske, lončarske in tudi druge rokodelske dejavnosti, značilne za suhorobarsko območje v občinah Ribnica, Kočevje, Sodražica, Loški Potok, Bloke, Dobropolje in Velike Lašče. Poudarek vsega izvajanja je na prepletu tradicije in sodobnosti.

S pomočjo sredstev programa Leader in na podlagi potreb po ohranjanju in prenosu znanj smo zasnovali pletarsko in lončarsko šolo; tako se imenujeta, ker obe ponujata program kontinuiranega triletnega izobraževanja za odrasle; gre za večurno izobraževanje z vnaprej določenim urnikom, poteka pa pod okriljem mentorjev – mojstrov rokodelstva. Menimo, da bo ta način izobraževanja omogočil ohranitev rokodelstva, saj so predvsem

tiste suhorobarske panoge, ki temeljijo na ročnem izdelovanju, najbolj ogrožene. Če se je še v 20. stoletju znanje izdelovanja prenašalo iz roda v rod, se je to v 21. stoletju spremenilo, tako da Rokodelski center postaja nepogrešljiv del kakovostnega preživljanja časa, kjer se ob delu tkejo tudi dobri medsebojni odnosi in je prijetno združeno s koristnim. Omenjeni šoli sta dobra dopolnitev vsebin, ki jih je za regionalne rokodelske centre Slovenije zasnoval dr. Janez Bogataj.

V šolskem letu 2011/12 je svoja vrata odprl prvi letnik obeh šol, v letu 2012/13 pa tudi drugi, ki je nadgradnja prvega tako v urjenju postopkov obdelave gradiv, izdelovanja predmetov, uporabi novega gradiva – ličja kot izdelovanja zahtevnejših predmetov. Prvo leto je bilo v obeh šolah 35 slušateljev, v letošnjem letu pa jih je 65.

V pletarski šoli si udeleženci s pomočjo mentorjev pridobijo veščine in znanja za izdelovanje pletarskih predmetov (raziskanih in dokumentiranih načinov izdelovanja) in pridobivanje in obdelavo surovin (leske in vrbe); obema surovinama smo v drugem letniku dodali še koruzno ličje. Udeleženci se s teorijo seznanjajo na predavanjih in z ogledom dokumentarne oddaje o pletarstvu v Ribniški dolini. Nadaljujejo z nabiranjem primerenih leskovih palic in z njihovo obdelavo v vitre, ki so polizdelki za različne pletarske izdelke, sita in rešeta ter spominke. Vsak si mora pripraviti in obdelati toliko viter, kolikor jih potrebuje za svoj izdelek. Ko si sami pripravijo tudi model, začnejo plesti košare. Drugi del pletarske šole se začne v delavnici pletarke Danice Benčina, kjer se udeleženci seznanijo s surovino, to je z vrbo in njeno obdelavo. Spoznajo tehniko izdelovanja vrbovih

* Tina Zajc, univ. dipl. etnol. in kult. antropol., strokovna sodelavka, Rokodelski center Ribnica. 1310 Ribnica, Cesta na Ugar 6, E-naslov: info@rokodelskicenter-ribnica.si